

Tema 16 Værdier og religion - Individ og Samfund

Du skal kunne forklare, hvordan styreformen (magten) i et samfund kan grundlægges på to vidt forskellige måder. Du skal kunne fortælle noget om, hvordan religionens rolle i det danske samfund har ændret sig de sidste 1000 år.

Du skal kunne forklare, hvad vigtige menneskelige værdier er. Og du skal forstå og kunne *skelne* mellem de meget forskellige religiøse opfattelser, som findes i det moderne samfund, som mere og mere bliver multietnisk og multireligiøst. Hvilket livssyn eller religion stammer de forskellige værdier fra?

Begreber

Værdier er noget andet end naturvidenskab. Naturvidenskab tæller, måler og vejer. Naturvidenskab handler således mest om **kvantiteter** (mængder). Værdier handler om **kvaliteter**. Hvorfor er noget **bedre** end andet, - mere **værdifuldt**. **Værdier handler om moral, det gode, det meningsfulde, det skønne og det sande.**

Man kan inddele værdier i tre kategorier (efter psykoanalytikeren Victor E. Frankl):

- Værdier ud fra **legemet**: **de skabende værdier**, fx arbejdet
- Værdier ud fra **sjælen**: **oplevelsesværdier**, fx hengivelse til kunst og musik
- Værdier ud fra **ånden**: **indstillingsværdier**, fx forholden sig til sin skæbne

At dette har værdi vil de allerfleste mennesker nok være enige om. Men hvad betyder værdier så hent konkret, når vi taler om religion, moral og politik?

Oplysningstiden (se tema 15) satte gang en meget stor forandringsproces i synet på værdierne.

Kristendommen blev forandret af oplysningstiden:

- **Bibelen** blev fra nu af *ikke kun* betragtet som en åbenbaring, men *også* som en almindelig bog skrevet af mennesker. Derfor måtte Bibelen også undersøges historisk-kritisk for at finde den rigtige forståelse af teksterne ud fra deres baggrund.
- **Naturvidenskaben** fik en selvstændig anerkendelse ved siden af Bibelen. Bibelen forblev autoritet for *troen* og den kristne *moral*, men ikke længere for naturvidenskaben. **Tro** og **Viden blev** adskilt til hvert sit selvstændige faglige område.

Ateismen voksede ud af oplysningstiden:

- Oplysningstiden ville frigøre menneskets **fornuft** fra alle **autoriteter**, så den kun stolede på sig selv. Hermed var vejen lagt for et helt **nyt livsgrundlag**: det *autonome* menneske (auto-nom = selv + lovgivende), det selvlovgivende menneske.
- Ateismens to væsentligste kilder til erkendelse af, hvad der er sandt, er **fornuften** og **naturvidenskaben**. Naturvidenskab tager udgangspunkt i fysis = naturen. Det er den *materielle* verden, fra atomerne til stjernerne. Normalt anerkender ateister kunne med sikkerhed, at den *fysiske* verden eksisterer. Derfor kan de fleste ateister også kaldes *materialister*.
- **Udviklingslæren** er for ateister normalt hele nøglen til forståelsen af alle livsfænomener, herunder livets opståen, bevidsthed og fornuften. Ifølge denne forståelse var der "i begyndelsen" ingen fornuft (logos) til i verden. Fornuft, bevidsthed, liv og ånd er blevet til *uden* af der "i begyndelsen" var nogen fornuft, ånd eller vilje. Der er ingen skaber, mening, mål eller givet opgave på forhånd for mennesket.

To livstolkninger står skarpt overfor hinanden. To berømte bibelcitater og citatet af Jacques Monod kan tydeliggøre dette. Plan/fornuft - tilfældighed/materie:

"I begyndelsen *skabte Gud Himmelen og Jorden*" (1. Mos. kap. 1,1)

"I begyndelsen var Ordet" (= logos, meningen) (Johs. Ev. Kap 1,1)

"Den rene tilfældighed og den alene, altså absolut, men blind tilfældighed, er roden til udviklingens storslåede bygningsværk."

(Citat fra Tilfældigheden og nødvendigheden, Fremad 1971, side 106)

Spørgsmålet om Gud og det guddommeliges eksistens er central. **Humanismen** i dag - modsat renæssancen - tænker ikke Gud med. **Ateismen** afviser alle guder.

Tekster - billeder - oversigter

Styreformer og religionsfrihed

Der findes grundlæggende kun tre forskellige styreformer:

Formynderstyre. Folket er under en andens *myndighed*, ligesom børn under forældres myndighed, men under denne styreform bliver voksne aldrig myndige og får ret til at bestemme. Sådant har alle lande været regeret indtil 1700-1800-tallet. Kun med en lille undtagelse i *Grækenland* i ca. 200 år i de græske bystater. Nogle mener også at vikingerne havde nogle styreformer, som minder lidt om demokrati.

Oplyst enevælde (se solkongen >) er betegnelsen for styreformen i Danmark (og de fleste europæiske lande) i 1600-1700 tallet. Den enevældige konge skulle være vidende og oplyst - landets faderfigur.

I formynderstyre var der **ikke religionsfrihed**. Kongen valgte landets religion, og alle skulle følge denne tro. I Danmark var kun den lutherske tro tilladt. Det var også forbudt at være katolik. Man kunne blive straffet, hvis man ikke ville lære katekismen eller gå i kirke. Kirketvungen blev først ophævet i 1849, da Danmark fik sin første frie Grundlov.

Folkestyre betyder, at folket styrer sig selv. Enten ved at alle samles eller stemmer elektronisk via nettet, eller - normalt - ved at

man vælger nogle *repræsentanter*, som derefter udgør et *parlament*, eller et **Folketing**. Det kaldes et repræsentativt **demokrati**. Et vigtigt spørgsmål er så: Hvem er *myndige*, og hvem må eller kan stemme. Et folkestyre (= demokrati, demos=folk) forudsætter at folket er **oplyst** for at kunne have en **myndighed** over livsvigtige beslutninger. Med demokratiet fulgte alle **frihedsrettighederne**: Se **Grundloven** og erklæringen om **menneskerettighederne**. (Se Tema 15) I Danmark er det kun kongehuset, som ikke har religionsfrihed. Det skal være medlem af Folkekirken. (Folketinget >)

Anarki, betyder *ikke-styre*. Det er fravær af faste principper og samfundsmæssige organer og institutioner, som administrerer, styrer og regulerer samfundet. Derfor er anarki i grunden slet ikke en *styreform*, men en mangel på samme. Somalia er pt. et anarki og styres af ingen og alle.

Oplysningstiden medførte:

- **Undervisningspligt** og **skolegang** for alle
- Ret til **medbestemmelse** : Én mand = én stemme (siden (fra 1915) også kvinder og unge)
- **Frihedsrettigheder** for alle
 - Religionsfrihed
 - Ytringsfrihed
 - Forsamlingsfrihed
 - Trykkefrihed
 - Demonstrationsfrihed

Forsideblad
til Grundloven
fra 1849 >

Oversigter

Dansk kultur og religion - fra Middelalder til multikultur

I vikingetiden - omkring år 900 - bliver Danmark samlet til ét land under et fælles kongehus. *Hus* betyder, at danskerne er samlede ligesom i én fælles familie = ét hus. Den danske kultur (religion, kunst, videnskab) blev til som resultat af vi tog imod påvirkninger og lærdom fra forskellige kulturer. Disse er

- Den gamle **nordiske kultur**, som vi allerede havde (jernalderens teknik og gude-tro)
- Med **kristendommen** kom den jødiske morallov (de ti bud) og Jesu' etik og forbil-lede for tilgivelse og barmhjertighed (fx Bjergprædikenen, Tema 2) og det jødiske menneskesyn (Urhistorien, Tema 5)
- Den **antikke græske og romerske kultur** har været den vigtigste inspirationskil-de for filosofien, kunsten, naturvidenskaben og demokratiet.

Danmark skabte ikke selv de nye kulturstrømninger: **Renæssancen** kom fra Sydeuropa med **humanismen** til os omkring år 1500, og **oplysningstiden** kom med meget nyt fra omkring år 1800: Kritik af det bestående, af kirken, af Bibelen, af enevæl-den, af den gammeldags videnskab. Vi fik den nye **grundlov i 1849** og demokratiet kunne begynde. Danskerne fik **frihedsrettighederne** og i 1915 fik også **kvinder stem-meret** og kønnene blev **ligeberettiget** i samfundet. Kristendommen mistede sin eneret i samfundet. Samfundets offentlige institutioner blev **sekulariserede** (af-kristnede).

I dag præges kulturen i Danmark af flere strømninger:

- Af en **international** strømning, - ord som globalisering og EU. Der er krav om glo-balt ansvar fx for miljøet. USA præger kulturlivet gennem, fx Hollywood. Gennem rejser, global handel, TV og internettet foregår en konstant kulturudveksling.
- Befolkningssammensætningen bliver i stigende grad **multi-etnisk**. Det medfører en stærkt stigende **religiøs spredning og forskellighed**.

Folkekirken (80% af befolkningen) mister løbende nogle procent af sine medlemmer. I nogle områder udgør folkekirken under halvdelen af befolkningen. Det skyldes tilflytning af ny-danskere med anden religion, især islam. De traditionelle **frikirker** står uændret i antal medlemmer. Den katolske kirke og de etniske kirker (af fx afrikanske eller irakiske kristne) vokser på grund af tilflytningen. **Humanisme** og **Ateisme** fremstår mere og som selvstændige livssyn og disse søger i disse år at etablere selvstændige **ikke-kristne ritualer** ved fx begravelse/bisættelse og konfirmation, fx kaldet non-firmation.

Den moderne danske kultur er en **multikultur**, som ikke præges af én bestemt religion. Når ingen religioner må tilgodeses i det offentlige rum frem for andre, bliver de moderne samfund ofte prægede af *fravær* af religion og kommer derfor til at fremstå **ateistisk** (= ingen Gud) og udpræget **relativistiske**: Dvs. Der findes ingen faste sandheder; det ene kan være ligeså sandt som noget andet. Mange vælger mange i dag en blanding af vær-dier fra forskellige religioner og livssyn.

Mange moderne menneskers livssyn er **individualistisk**: Den enkelte er selv i centrum uden at anerkende nogen højeste eller evige sandheder. Den proces med mennesket i centrum, som begyndte i *renæssancen* og fik turbo på i *oplysningstiden* er nået til sin yderste konsekvens i den moderne kultur: Først var **Gud alene** i centrum (= Middelal-deren), som kom mennesket og fællesskabet også ind i centrum sammen med Gud (= Renæssancen), men nu er det enkelte **individ selv** kommet *alene* i centrum i manges liv. En ny slags **individualistisk "religion"** er opstået ved siden af de gamle religioner som kristendommen, islam, jødedom, buddhisme og hinduisme, som fortsat udgør langt størstedelen af menneskehedsens religioner.

I de **multietniske samfund** møder man hele tiden et stort antal forskellige religiøse budskaber og holdninger, som man må forholde sig til: Hvad **vælger man** at tro på og hvad er **værdifuldt**? Det værdifulde må ethvert menneske søge at give videre til sine børn og efterkommere. - Reklamerne råber hver dag op om, hvad der er værdifuldt, nemlig forbrugsvarer og oplevelser til sig selv. Det kaldes også **materialisme**.

At **vælge** og finde et **ståsted** er livsnødvendigt midt i mylderet. Hvad er **sandhed**?

Perspektivering

Emne	Livsfilosofi og etik 1-4	Bibelske Fortællinger 5-8	Kristendommens udtryk 9-12	Ikke kristne Religioner 13-16
I	Hvad vil det sige, at være et menneske? Grundlæggende værdier	Begyndelse og urhistorie (skabelse og syndefald) Grundlæggende værdier	Bibelen, historie og forkyndelse	Buddhisme og hinduisme Østens religioner Grundlæggende værdier
II	Hvad er det gode liv? (lidelse, det onde og etik)	Lignelser og Guds rige (fornyelse, håb)	Kirkehistorien og dens personer (kronologi, reformationen) Konge, folk og kirke	Islam Grundlæggende værdier
III	Tro og Viden (religion og naturvidenskab) Udviklingslæren og naturvidenskaben	Mirakler og påske (tilgivelse, frelse)	Kirker og ritualer	Ikke-kristen livstolkning Ateisme, humanisme og Sekularisering Grundlæggende værdier
IV	Gud – guder (sandhed og religion) Hvad er sandhed?	Evangelierne Jesus-fortælling (næstekærlighed og discipelskab)	Trosbekendelser og kunst (tro, håb, kærl.)	Værdier og religion - Individ og samfund

Links og pensum

Se links tema 15

Teksterne

- Erklæringen om menneskerettighederne
- Erklæringen om menneskepligterne

Tilegnelse/begrebsspil

Hvor kommer ordene, værdierne, budskaberne og holdningerne fra? - Klip de små brikker ud og sorter dem mellem livssynene og religionerne, hvor de hører hjemme.

Vesten	Kristen- dommen	Brahman	sandheden kommer fra for- nuften OG troen	zoneterapi		
	Østen	Islam	påske	Mekka og Medina	Muhammed	
			Nirvana	verden er skabt med en mening	verden er evig	
		Ateisme	billedforbud	der findes mange guder	"sandheder" kommer <i>kun</i> fra fornuften	
			der findes ingen guder	meditation	frelse er oplysning fra uvidenhed	
		Østen	"Kinesiske traditioner"	Ramadan	mennesket er skabt i Guds billede	Buddha
				Kristus	Allah	frelse modtages ved at tro
			Buddhisme	zoneterapi	opstandelse	reinkarnation
				Richard Dawkins	Yin og Yang	akupunktur
			Hinduisme	karmaloven	Jesus er kun en profet	Khrisna
Jesus er Guds Søn				den ottefoldige vej Livshjulet	Koranen	
"Kinesiske traditioner"	nonfirmation		Livets mening skaber mennesket selv	Atman		
	"OM"		tro, håb og kærlighed	søndags- gudstjeneste		
	Bibelen		Treenigheden	fredagsbøn		
	mantra		guru	forfædre- dyrkelse		